

Lê Tây Sơn - Bàn tay bẩn của Trung Quốc trong bi kịch Sri Lanka

20/7/2022

Colombo, Sri Lanka, ngày 19 Tháng Bảy 2022: Dân biểu tình cầm hình nộm bày tỏ phản đối quyền Tổng thống Ranil Wickremesinghe (ảnh: Tharaka Basnayaka/NurPhoto via Getty Images)

Các khoản vay của Trung Quốc gần như luôn chiếm tỷ lệ lớn nợ nước ngoài của các quốc gia nghèo lúc họ đang cần vay mượn. Tại Zambia là khoảng 30%. Hàng tỷ đôla Trung Quốc “tài trợ” cho một nhà máy thủy điện và các cơ sở hạ tầng đường sắt cũng khiến Lào sắp rơi vào bẫy nợ của Bắc Kinh.

Vì đâu nên nổi?

Ngày 20 Tháng Bảy, quốc đảo Sri Lanka bước vào giai đoạn mới của cuộc khủng hoảng khi Quốc hội bầu tổng thống mới. Sự tháo chạy rời từ chức đầy hoảng loạn của Tổng thống Gotabaya Rajapaksa và Thủ tướng Mahinda Rajapaksa (hai anh em đóng vai trò quan trọng trong chính trường đất nước suốt hơn một thập niên) diễn ra trong bối cảnh kinh tế sụp đổ tan nát, dẫn đến các cuộc biểu tình hàng loạt của những người dân không còn biết nương tựa vào đâu.

Giờ đây, người chiến thắng trong cuộc bỏ phiếu kín tại Quốc hội sẽ phải thành lập một chính phủ đoàn kết tại một đất nước đang bị chia rẽ để mở đường cho các cuộc bầu cử mới. Nhưng bất cứ ai nắm quyền cũng đều kế thừa một nhiệm vụ vô cùng khó khăn, trong đó có cả việc vạch ra một kế hoạch kinh tế khả thi và đạt được sự ủng hộ của Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF) trong những cuộc đàm phán không hề dễ dàng để cứu một đất nước bị

phá sản, mất khả năng trả nợ nước ngoài nhiều chục tỷ đôla và không có khả năng thanh toán các mặt hàng nhập khẩu thiết yếu, đặc biệt là thực phẩm, thuốc men và nhiên liệu, trong khi kho ngoại tệ đã trống rỗng!

Lạm phát tăng vọt khiến gần như toàn bộ 22 triệu dân Sri Lanka đều cần trợ cấp lương thực. Các trường học và nhiều cơ sở kinh doanh vẫn đóng cửa, cơ quan làm việc chỉ vài ngày trong tuần và người dân phải xếp hàng dài vài kilomet để mua xăng.

(Cựu) Tổng thống Gotabaya Rajapaksa trong cuộc gặp Dương Khiết Trì, ủy viên Bộ Chính trị, chủ nhiệm Văn phòng Ủy ban Công tác ngoại vụ Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc (ảnh: Ajith Perera/Xinhua via Getty Images)

Một trường hợp cảnh báo cho các nước nghèo

Đối với phần còn lại của thế giới, Sri Lanka đã trở thành một câu chuyện cảnh báo về sự bất hạnh khi có một chính phủ không vì dân mà vì phe đảng và gia đình trị. Sự tham lam, mê quyền lực của anh em nhà Rajapaksa cùng với kế hoạch sai lầm nhằm chuyển đổi ngành nông nghiệp thành hữu cơ hoàn toàn không dùng phân bón và thuốc trừ sâu hoá học, đã tác động xấu đến các lĩnh vực khác và vượt ngoài tầm kiểm soát của chính phủ.

Ngoài ra còn ảnh hưởng rất lớn của đại dịch, làm sụp đổ ngành du lịch quan trọng của đảo quốc, rồi cuộc xâm lược của Nga vào Ukraine gây gián đoạn thêm chuỗi cung ứng toàn cầu và đẩy nhanh vòng xoáy lạm phát kéo nền kinh tế xuống vực sâu. Các chuyên gia quốc tế cảnh báo các quốc gia nợ nần chồng chất khác, từ Lào ở

Đông Nam Á đến Kenya ở Đông Phi, đang đứng trước số phận tương tự. “Các quốc gia có mức nợ cao và không gian hạn chế để linh hoạt hơn về chính sách sẽ phải đối mặt với những căng thẳng khó lường.

Sri Lanka là một dấu hiệu cảnh báo – bà Kristalina Georgieva, Giám đốc điều hành IMF nhận định trong cuộc họp mới đây của các bộ trưởng tài chính Nhóm G20. Một trong những tác nhân chính gây ra thảm họa ở Sri Lanka là Trung Quốc. Bắc Kinh là chủ nợ lớn nhất của Sri Lanka, chiếm khoảng 10% tổng nợ nước ngoài của quốc gia này. Từ năm 2000 đến năm 2020, Trung Quốc đã hào phóng rót gần \$12 tỷ cho chính phủ Sri Lanka, phần lớn dùng tài trợ cho một loạt các dự án cơ sở hạ tầng lớn không mang lại lợi ích trong đó có cả một cảng biển tốn kém ở quê nhà Hambantota của anh em Rajapaksa mà cách đây hơn năm năm đã phải nhượng lại cho Trung Quốc sử dụng nhiều năm để cấn nợ.

(Cựu) Thủ tướng Mahinda Rajapaksa trong một hội nghị trực tuyến với Trung Quốc (ảnh: Jin Liangkuai/Xinhua via Getty Images)

Mắc bẫy

Sau khi chi một số tiền lớn để trở thành chủ nợ của nhiều nước đang phát triển, trong những năm gần đây, các ngân hàng nhà nước Trung Quốc đã chuyển sang tập trung vào hoạt động... thu hồi nợ. Và lập tức Sri Lanka trở thành một nạn nhân của chính sách cho vay hào phóng nhưng thực ra là “giăng bẫy nợ” của “người bạn lớn”. Lý do đòi nợ là nền kinh tế của các con nợ đang chậm lại khiến Bắc Kinh không còn mặn mà với mục tiêu cũ, và ưu tiên mới bây giờ là giảm rủi ro các khoản tiền cho nước ngoài vay.

Sri Lanka được xem là điển hình của cái mà giới quan sát quốc tế gọi là “ngoại giao bẫy nợ” (debt trap diplomacy) của Trung Quốc. Năm 2020, “miếng mồi” đầu tiên được tung ra khi Trung Quốc cho Sri Lanka vay dễ dàng \$3 tỷ để giúp trả các khoản nợ đến hạn. Sri Lanka bị dụ “chui đầu vào rọ” để khỏi phải trải qua các bước khó khăn trong cuộc thương lượng tái cơ cấu nợ nần với IMF, với yêu cầu tiên quyết là con nợ phải áp dụng các biện pháp thắt lưng buộc bụng để thuyết phục Câu lạc bộ Paris (Paris Club – gồm 22 quốc gia chủ nợ lớn của thế giới; Trung Quốc không có chân trong câu lạc bộ này).

Chọn lựa này của Sri Lanka là một sai lầm. Ông Ali Sabry, quyền Bộ trưởng Tài chính Sri Lanka từ Tháng Tư đến Tháng Năm nói với tờ The Wall Street Journal: “Thay vì tận dụng nguồn dự trữ hạn chế hiện có và tái cấu trúc khoản nợ trước, chúng tôi lại tiếp tục thanh toán nợ cho đến khi hết tất cả dự trữ ngoại tệ quốc gia! Lẽ ra chúng tôi nên thương lượng với IMF ít nhất 12 tháng trước khi đưa ra quyết định”.

Không chỉ Sri Lanka

Trung Quốc luôn bác bỏ những chỉ trích của phương Tây về chiến thuật dùng nợ khống chế nước nghèo mà còn tố cáo “đây là kiểu chủ nghĩa cha chú của thời thuộc địa”. “Phương Tây do Hoa Kỳ lãnh đạo không muốn thấy bất kỳ sự hợp tác có lợi nào giữa Trung Quốc và các nước khác, vì phương Tây biết kiểu hợp tác của họ đã mất lợi thế” – tờ Thời báo Hoàn cầu, cái loa của Đảng Cộng sản Trung Quốc, đã viết như thế để đáp trả lời chỉ trích về vai trò của Trung Quốc ở Lào.

Ngoại trưởng Trung Quốc Vương Nghị trong chuyến công du Sri Lanka vào Tháng Một 2022 nhân dịp 65 năm quan hệ ngoại giao hai nước (ảnh: Ajith Perera/Xinhua via Getty Images)

Dù tại Sri Lanka, Trung Quốc không phải là chủ nợ duy nhất mà còn Ấn Độ, Nhật Bản và một số quốc gia khác (tất cả đều vướng vào các cuộc đàm phán phức tạp về việc thu hồi nợ và viện trợ thêm) nhưng theo Alan Keenan thuộc Nhóm Khủng hoảng Quốc tế (International Crisis Group) thì “chủ nợ” Trung Quốc có lẽ “vấn đề” nhất. Ví dụ Bắc Kinh hỗ trợ chính trị tích cực cho gia đình Rajapaksa và các chính sách của họ.

Chính những mờ ám phía sau các khoản vay đã dẫn đến sự sụp đổ kinh tế của Sri Lanka. Đất nước này chỉ có thể hồi sinh bằng việc sửa đổi Hiến pháp để có một nền văn hóa chính trị dân chủ hơn. Nếu không, Sri Lanka khó lòng thoát khỏi cơn ác mộng hiện nay. Những hậu quả mà Bắc Kinh để lại ở Sri Lanka sẽ còn kéo dài nhiều năm tới. Peter Hartcher của tờ Sydney Morning Herald viết: “Đây là vụ sụp đổ lớn đầu tiên, không thể kiểm soát của một quốc gia mang nợ mà Trung Quốc là ‘chủ nợ chi phối’. Nó dẫn đến những câu hỏi lớn về sự tàn nhẫn của Bắc Kinh trong việc vận dụng quyền lực mới có được trên số phận của các quốc gia đúng vào thời điểm nó dễ bị tổn thương nhất”.

Tham khảo: The Washington Post

<https://saigonnhonews.com>